

ایستاد هفت

سال سی و ششم، شماره دوم
خرداد و تیر ۱۴۰۴
ISSN:1023-7992

دوماهنامه نقد کتاب، کتاب شناسی و
اطلاع رسانی در حوزه فرهنگ اسلامی

۲۱۲

چوب‌آهنگ‌نخس | امید طبیب‌زاده | مجید جلیسه | سیدعلی میرافضلی | فرهاد طاهری
راضیه آبادیان | بهزاد کریمی/روحیار کابل‌سوری | امید حسینی‌نژاد | عبدالجبار رفاعی/محمد سوری
رقیه فراهانی | میلاد بیگدلو | رسول جعفریان | سید احمد رضا قائم‌مقامی | علی رواقی
حیدر عبوضی | علی‌راد | سیدعلی موسوی | مریم حسینی | اصغر ارشاد سرابی | جواد آسه
سیدعلی کاشفی خوانساری | امید حسینی‌نژاد | علی لنگرودی | رحیم پاک‌نژاد | محمود رفاهی‌فرد | محمدرضا رهبریان

«... بار دیگر ننگد، گرتو به رفتار آبی»: (مُراسله‌ای در گمانه‌زنی حول تصحیح بی‌تی از ظیبات سعّدی)

| سلسله‌مباحث نظری در باب تاریخ ادبیات، براساس آرای رنه ولیک (۱): انواع تاریخ ادبیات

چاپ‌نوشت (۱۹): فهرست کتاب‌های چاپ ژلاتینی در کتابخانه‌های ایران | نزهة المجالس و

علاءالدین فریبرز شروانشاه | دیو صاحب‌نگین (جست‌وجوی خاتم سلیمان نبی در تاریخ و ادب)

به جنگ‌ها چقدر می‌توان اعتماد کرد؟ | میرزا حسن رشیدی و مصائب فروش کتاب در عهد قاجار

خراسانیات ۵ | از نگاه عربی: متفکران معاصر ایران و جهان عرب (۱): داریوش شایگان: از خاطره‌ا زلی

تا هویت چهل‌تکه | اشعار تازه‌یاب از شاعران دوره قاجار با استناد به نشریات آن عصر (۴)

نوشتگان ۱۳ | نسخه‌خوانی (۴۱) | یادداشت‌های شاهنامه (۷)

نگاهی به واژگان لغت فرس به تصحیح استادان دکتر فتح‌الله مجتبابی و دکتر علی اشرف صادقی

آینه‌های شکسته (۹) | طومار (۱۱): تحلیل انتقادی مصادر اسطوره حفظ کتاب شمائل البخاری

ابوجعفر و زّاق (۱) | قیروانی (م ۳۸۶) و روایت سیره نبوی براساس روایات مالک بن انس | مکتب

خدریه؛ مروری بر ابتدال کم‌سابقه در پژوهش | ابو حفص عمرو بن علی بن بحر سقاء بصری (م ۲۴۹)

و بزرگی از تاریخ‌نگاری اسلامی در نیمه نخست قرن سوم هجری | السلوه فی شرایط الخلوه موفق

بن مجد خاصی | نسخه‌های خطی نویافته در کتابخانه پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

گذری بر ترجمه قرآن دکتر حدّاد عادل | تحلیل نقادانه کتاب درسنامه مهارت‌های پژوهشی

تأملی در تاریخ کتب درسی و نگاهی به یک فهرست‌نگاری

نکته، حاشیه، یادداشت

پیوست آینه پژوهش: گشت‌وگذاری در کارنامه قم‌پژوهی دکتر مدرسی طباطبایی

منابع المبسوط فی فقه الإمامیه و رویکرد شیخ طوسی به آنها با تأکید بر کتاب الطهاره

آیت الله بنیادی

آیت الله آقای حاج شیخ بزرگ بنیادی عالم نامی کازرون بود. آن فقیه سعید در اول شهریور ۱۳۲۱ شمسی زاده شد. سال ۱۳۳۷ به تحصیل ادبیات نزد آیات شیخ عبدالکریم مختاریان، سید عبدالرسول مهدوی و شیخ لطف الله توکلی پرداخت و در ۱۳۳۹ به قم آمد و سطوح عالی را نزد حضرات آیات اعتمادی، ستوده، صلواتی، مشکینی، فاضل لنکرانی و سلطانی طباطبائی فراگرفت و پس از آن در دروس خارج آیات عظام گلپایگانی، محقق داماد، میرزاهاشم آملی و حاج آقا مرتضی حائری و پس از وفات آنان در دروس آیات عظام میرزا جواد تبریزی و مکارم شیرازی حاضر شد و هم‌زمان به تدریس و تبلیغ دین پرداخت. در سال ۱۳۵۹ به امامت جمعه سپیدان منصوب شد و تا سال ۱۳۶۵ به خدمت در این شهر پرداخت. سال ۱۳۶۵ به زادگاهش بازگشت و مدیریت مدرسه صالحیه را بر عهده گرفت و به تدریس سطوح پرداخت و بنیاد نشر معارف اسلامی را تأسیس نمود. سال ۱۳۸۰ به امامت جمعه کازرون منصوب شد و مدارس علمیه را بازسازی نمود و به تدریس و تفسیر قرآن و حمایت از نیازمندان و اقامه جماعت (در مسجد مدرسه مکتب الصادق) و خدمات دینی و اجتماعی پرداخت.

۵۹۷

آینه پژوهش | ۲۱۲
سال ۳۶ | شماره ۲
خرداد و تیر ۱۴۰۴

وی در ۸۳ سالگی، روز یکشنبه ۱۷ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۷ شوال ۱۴۴۶ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع باشکوه و نماز حجت الاسلام والمسلمین دژکام در صحن حرم امامزاده سید محمد نوربخش به خاک سپرده شد.

استاد حشمت‌پور

مرحوم استاد محمد حسین حشمت‌پور از استادان مشهور حکمت و فلسفه حوزه علمیه قم بود. وی سال ۱۳۳۰ در مشهد مقدس زاده شد، در کودکی به تهران آمد و در ده سالگی به مشهد بازگشت. ادبیات را نزد ادیب نیشابوری، شرح لمعه را نزد آیات سیداحمد مدرس یزدی و سیدحسن صالحی، سطوح عالی را نزد آیات سیدابراهیم علم‌الهدی و شیخ علی فلسفی آموخت و سه سال در درس آیت الله العظمی میلانی حاضر شد و افزون بر آن به تدریس شرح لمعه و مکاسب هم پرداخت. سپس به قم آمد و خارج فقه و اصول را در محضر آیت الله العظمی وحید خراسانی و فلسفه و عرفان را از حضرات آیات حسن زاده آملی و جوادی آملی فراگرفت و سالیان فراوان در حوزه و دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه قم به تدریس متون فلسفی (تلویحات و حکمة الاشراق سهروردی، اسفار و شواهد الربوبیه و مبدأ و معاد ملاصدرا)، کتب فارابی و آقا

علی مدرس، ابن سینا (اشارات و نجات و شفا)، تمهید القواعد، شرح منظومه، شرح مواقف، شرح منازل السائرین، شرح توحید صدوق، علل الشرائع، نهایة الدرایة، شرح تجرید، شوارق الالهام، صحیفه سجادیه، زبدة البیان و به تازگی تفسیر مجمع البیان پرداخت. وی عالمی زاهد، ساده زیست، فروتن و پراحتیاط و گریزان از شهرت بود و چند نفر را با پادرمیانی و اصلاح از اعدام نجات داد. صدیق گرامی جناب آقای محمدجواد حیدری کاشانی می نویسد:

«استاد حشمت پور اندیشمندی بزرگ و بی ادعا و بی آرایش و جامع معقول و منقول بود. ایشان در تدریس متون کهن و میراث کلامی و فلسفی و عرفانی سرآمد بود. ویژگی های فاخری داشت؛ در مهربانی، نوع دوستی، تهجد، قرب نوافل و نماز جماعت، پیاده روی اربعین، رسیدگی به مستمندان، گره گشایی از گرفتاران، انس با اهل بیت (ع) و تفکر و تدبیر کم نظیر بود. برای احقاق حق مظلومان و گره گشایی از کار مردم شخصاً به ریاست قوه قضاییه و مسئولان کشور مراجعه می کرد. از ایشان سؤال کردم مراجعات شما به آقایان نتیجه هم دارد؟ ایشان فرمود: گاهی نتیجه دارد و گاهی ندارد؛ ولی برخی از آقایان گفته اند دیگر مراجعه نکنید نتیجه ندارد. در پاسخ گفته ام: بنده طبق تشخیص و وظیفه و به منظور احقاق حق مراجعه می کنم، شما هم طبق وظیفه خویش عمل کنید ...».

آثار (چاپی اش) عبارت اند از:

۱. فلسفه ابن سینا: شرحی نو بر مقاله نخست الهیات شفا (به کوشش حمیدرضا خادمی)
۲. درس گفتارهای الهیات شفا (به کوشش سید محمد رضا هاشمی و محمد رصافی)
۳. فطرت (بر اساس تفسیر المیزان) - غیر چاپی -
۴. مجموعه مقالات (در مجله پژوهش های فلسفی - کلامی و مجله علوم حدیث و مجلات دیگر)
۵. تعلیقه بر شرح اشارات
۶. أسرار الآیات: شرح نمط دهم اشارات
۷. ترجمه و تبیین شرح حکمة الاشراق قطب الدین شیرازی (بخش منطق)
۸. درس گفتارهای شواهد الربوبية (به اهتمام جعفر شاه نظری)
۹. ترجمه و توضیح شرح نمط هفتم اشارات
۱۰. هزاران نوار درسی

آن مرحوم در ۷۴ سالگی، روز شنبه ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۴ شمسی (۱۲ ذی القعدة ۱۴۴۶ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز یکشنبه پس از تشییع و نماز حضرت آیت الله کریمی جهرمی به مشهد مقدس انتقال یافت و پس از تشییع مجدد و نماز آیت الله سید جعفر سیدان در دارالحججه

حرم مطهر امام رضا (ع) به خاک سپرده شد. حضرت آیت الله جوادی آملی در پیام تسلیت خویش نگاشت:

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

انا لله وانا اليه راجعون

اکنون که در جوار بارگاه ملکوتی امیرمؤمنان علی بن ابی طالب (علیه افضل صلوات المصلین) هستیم، خبر تلخ درگذشت حکیم الهی و حکمت مدار و حکمت پژوه اسلامی مرحوم حشمت پور را شنیدیم و این سانحه تلخ بسیار ناگوار بود. خصوصیت این بزرگ مرد این بود که توانست حکمت مشاء و اشراق و حکمت متعالیه را کنار هم جمع کند تا راهیان راه های متنوع که توفیق شاگردی ایشان را داشتند، هر کدام از شعبه خاصی در متن صراط مستقیم به بارگاه قرب الهی بار یابند.

اگر کسی توانست هر سه راه را جمع کند طوبی له و حسن مأب، دو راه از این سه را جمع کند هنیئا له، یک راه از این راه های سه گانه را طی کند، کار نیکو و حسنه خوبی است؛ آن مرحوم، واجد همه این خصوصیات بودند که رضوان خدا بر او باد!

به هر تقدیر همه این حکمت مداران و حکمت پژوه، مدیون کوشش جامع نگری این بزرگ استاد حوزه علمیه قم بودند.

امیدواریم ذات اقدس الهی حشر ایشان را با اولیای الهی قرار بدهد، به بازماندگان گرامی و بزرگوار ایشان صبر جمیل و اجر جزیل عنایت کند و شاگران عزیز و ارجمندشان، راهیان صحیح راه این فقید سعید بشوند.

غفر الله لنا ولكم

جوادی آملی

نجف اشرف، ۲۳ اردیبهشت ماه ۱۴۰۴

۵۹۹

آینه پژوهش | ۲۱۲
سال ۳۶ | شماره ۲
خرداد و تیر ۱۴۰۴

حجت الاسلام یعقوب نژاد

حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ محمد هادی یعقوب نژاد از فضلالی حوزه علمیه قم بود. وی سال ۱۳۳۵ شمسی در بیرجند زاده شد و سال ۱۳۵۳ به مشهد رفت و ادبیات را از آقایان حجت هاشمی و واعظی فراگرفت. سال ۱۳۵۴ به قم آمد و ادبیات را نزد آقای حاج سید مهدی عبادی تکمیل نمود و سطوح عالیه را از آیات ستوده و فاضل لنکرانی، تفسیر را از آیت الله جوادی

آملی، اسفار و هیئت را هم از آیت الله حسن زاده آملی آموخت و در دروس خارج آیات عظام وحید خراسانی، تبریزی و مکارم شیرازی حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار کرد. او سالیان فراوان به تبلیغ و تدریس اشتغال داشت و سالیانی چند در بیرجند، امام جمعه موقت و سرپرست بنیاد شهید و استاد دانشگاه بود. او دوره تخصصی نمایه سازی و اصطلاح نامه نگاری را نزد دکتر عباس حری فرا گرفت و در سال ۱۳۷۲ گروه «تدوین اصطلاح نامه علوم اسلامی» را تشکیل داد و در سال ۱۳۸۴ ریاست مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی را بر عهده گرفت و «فرهنگ نامه و اصطلاح نامه علوم اسلامی» را در ۸ جلد (با کمک همکاران) منتشر کرد. وی عضو هیئت علمی و شورای پژوهشی معاونت فرهنگی دفتر تبلیغات اسلامی و پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی بود و در همایش های ملی و جهانی شرکت می داشت و به ارائه مقالات و سخنرانی می پرداخت. وی ناظر و مدیر علمی اصطلاح نامه های علوم قرآنی، اصول فقه، منطق، فلسفه (۲ ج)، کلام (۲ ج) و اخلاق و نویسنده مقالات متعدد بود.

آثارش عبارت اند از:

۱. درآمدی بر مبانی اصطلاح نامه علوم اسلامی
۲. منهج تدوین معجم مصطلحات العلوم
۳. کارنامه اهل بیت در قرآن شناسی (در حال نشر)

آن مرحوم در ۶۸ سالگی روز چهارشنبه ۲۰ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۱۰ شوال ۱۴۴۶ ق) بدرود زندگی گفت.

حجت الاسلام البنای القطفی

حاج شیخ محمد عیسی البنای القطفی از فضلاء حوزه علمیه قم بود. وی ۲۹ جمادی الثانی ۱۳۹۱ قمری در شهر قدیح - از توابع قطیف - زاده شد. سال ۱۴۰۹ به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را نزد استادان شیخ صالح عبدالنبی، شیخ علی آل محسن و شیخ نزار آل سنبل فرا گرفت؛ سال ۱۴۱۳ به قم آمد و شرح لمعه را نزد استاد سید محمد رضا حسینی جلالی، سطوح عالیہ را نزد آیات سید علی میلانی، سید محمد رضا تنکابنی و شیخ محمود خلیلی، فلسفه را نزد استاد شیخ حسن شراره، مجمع البیان را نزد آیت الله شیخ شمس الدین واعظی و خارج فقه و اصول را نزد حضرات آیات وحید خراسانی و حاج شیخ محسن وحید فرا گرفت و بیش از همه از دروس فقه، رجال و حدیث آیت الله حاج شیخ مسلم داوری بهره برد و تقریرات درس ایشان را نگاشت و افزون بر آن به تدریس و تألیف و تحقیق اشتغال داشت.

آثارش عبارت اند از:

الف) تقریرات درس آیت الله داوری:

۱. ایضاح الدلائل فی شرح الوسائل (۵ ج)
۲. کتاب الخمس فی فقه اهل البيت عليهم السلام (ج ۲)؛ جلد اول آن به قلم مرحوم شیخ محمد علی المعلم است
۳. رؤیة الهلال فی فقه اهل البيت عليهم السلام
۴. ما یصح السجود علیه فی فقه اهل البيت عليهم السلام

ب) تحقیق

۱. رساله فی قاعدة الغرور (آیت الله سید عبدالله بهبهانی)
۲. تنقیح المقال فی کیفیة الاستدلال (آیت الله شیخ حسن بلاغی)
۳. الفوائد السنیة فی شرح الاثنی عشریة (همو)
۴. شرح مشیخة الفقیه (سید محمد اشرف علوی عاملی)
۵. شرح مشیخة التلعکبری (سید کمال الدین بن حیدر الموسوی العاملی)
۶. جامع المقال (فخرالدین طریحی)
۷. حاشیة تهذیب الأحکام (شیخ محمد بن الحسن العاملی)

ج) تألیف (مخطوط)

۱. القواعد الرجالیة
۲. عبدالله بن جعفر بن أبی طالب
۳. رد علی کتاب: اسئلة قادت شباب الشيعة إلى الحق

آن مرحوم بر اثر بیماری قلبی در ۵۵ سالگی روز یکشنبه ۳۱ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۲۱ شوال ۱۴۴۶ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع و نماز حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد فردان الدرویش در قبرستان زادگاهش به خاک سپرده شد. آیت الله شیخ مسلم داوری در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

إنا لله وإنا إليه راجعون

تلقینا ببالغ الأسى والأسف نبأ رحيل العلامة الفاضل حجة الإسلام والمسلمین الشیخ محمد عیسی البتای طاب ثراه. لقد خسرت الحوزة العلمية بفقده أحد

علمائها الذی نذر نفسه الشریفة لنصرة الدین والمذهب وکرس حياته المبارکة لخدمة العلم وأهله وخلف تراثاً علمیاً قیماً.

وإنی إذ أعزى فی هذا المصاب الجلل والده ونجله الکرام وأسرتہ الشریفة وفضلاء الحوزة العلمیة فی القطیف وأهالیها من المؤمنین نسأل الله العلی القدر أن یرفع درجته فی الجنان ویحشره مع أولیائه محمد وآله الطاهرین وأن یلهم أهله ومحبيه الصبر وجزیل الأجر ولا حول ولا قوة إلا بالله العلی العظیم.

۲۲ شوال المعظم ۱۴۴۶ هـ

مسلم الداوری

حجت الاسلام عالمی

آقای حاج شیخ ابوالقاسم عالمی از خطبای نامی قم به شمار می‌رفت. وی در ۱۳۳۸ شمسی زاده شد، در کودکی به قم آمد و تحصیل خویش را نزد آیات اعتمادی و ستوده پی گرفت و پیش از پیروزی انقلاب، به فعالیت گسترده در تشکیل کلاس‌های آموزش قرآن و وعظ و خطابه در سمنان پرداخت. در یکی از اسناد ساواک (به تاریخ ۵۷/۳/۲۲) آمده است: «شیخ مورد بحث برادرزاده محمدعلی عالمی می‌باشد. نامبرده از طرف آیات ثلاثه قم حامل پیام مذکور بوده، ضمناً قرار است نامبرده در آینده نزدیک به صورت ظاهر به منظور تدریس قرآن مجدداً به این منطقه وارد گردد. مقرر فرمایید در این مورد نظریه ابلاغ گردد».

پس از پیروزی انقلاب، افزون بر شرکت در دروس آیات عظام فاضل لنکرانی و کوکبی، رشته وعظ و خطابه را وجهه همت خود کرد و در سالیان اخیر یکی از خطبای مشهور قم شده بود و با این حال اسوه تواضع و فروتنی بود. منبرهای متین و مفید و صحیح ارائه می‌داد و همه از عالم و عامی از سخنانش بهره‌مند می‌شدند. صدیق گرامی جناب آقای ابوالفضل حافظیان می‌نویسد: «شیخ مکرم نازنین آقای عالمی هم از میان ما رفت، در زمانی که به واعظانی مانند او نیاز مبرم داریم. ملای سخن‌دان نکته‌پرداز بی‌حاشیه، کم‌گوی و گزیده‌گوی و خالص و بی‌ریا و بی‌ادعا. سال‌ها در حضور بسیاری از مراجع و فضلاء و محققان و عامه مؤمنین با بیان معارف دینی، آیات قرآنی و روایات و فضایل و مصایب اهل بیت عصمت و طهارت (ع)، منبرهای دلنشینی آراست و آنچه مورد نیاز مخاطبان بود را طرح می‌نمود و در این مدت طولانی کسی زبان به ایراد و اعتراض بر او نگشود».

۶۰۲

آینه پژوهش | ۲۱۲

سال ۳۶ | شماره ۲

خرداد و تیر ۱۴۰۴

واعظ تلویزیونی نبود و این از محاسن او به شمار می‌آمد. آخوند حوزوی بود و مردمی و نمونه‌ای از واعظان متدین و باسواد قدیمی. سخنانش پراکنده و پیریشان سخن نبود، لاف نمی‌زد و گزاف نمی‌گفت و از طامات و کرامات و خرق عادات گوش مستمعین را پر نمی‌کرد و وقت مخاطبان را به هدر نمی‌داد. تبلیغ و ترویج اسلام اصیل برگرفته از قرآن و سنت را مأموریت و تکلیف خود می‌دانست. خدایش رحمت کند و با اولیای طاهرینش محشور فرماید».

همچنین صدیق محترم استاد سید محمد جواد شبیری می‌نویسد:

«واعظ گرامی عالمی سمنانی از دیار فانی پر کشید. او به معنای واقعی کلمه اهل فضل بود و علم دوست و همین صفت او را به مطالعه گسترده می‌کشاند. مغرور داشته‌هایش نبود و همواره برای بهتر شدن و یادگیری بیشتر می‌کوشید. این وصف با تواضع علمی درهم تنیده و او را نقدپذیر ساخته بود. در دفتر آیت‌الله والد (مدظله) از بیاناتش که همیشه تازه بود و سخن تازه و البته مستند داشت، بهره‌مند می‌شدیم و اگر فرصت دست می‌داد، مدتی احياناً طولانی درباره منبر با هم گفتگو می‌کردیم. این فرصت گفتگو و احياناً نقد پس از منبرهای ماهانه اخوی حاج آقا علی بیشتر فراهم بود. از برخی دوستان شنیدم که گاه در اعراب عبارتی سهوی از وی رخ می‌داد و طلبه کم‌سالی تذکر می‌داد، با روی باز می‌پذیرفت و ابرو در هم نمی‌کشید.

ولع به بیشتر آموختن او را واهی داشت که تا نام کتاب جدیدی را می‌شنید، درصدد تهیه آن برمی‌آمد. در انتخاب موضوع بحث ابتکار داشت و تناسب زمان و مکان را به خوبی در نظر می‌گرفت. هر یک از این خطیبان ارزشمند که از میان ما می‌روند، نگران پر نشدن جای خالی‌شان می‌مانیم؛ البته درست است که "وللبیت رب: دین خدا صاحب دارد"؛ ولی بر دوش ما نیز در این دار ابتلا و امتحان تکلیف‌ها نهاده‌اند. امید که از این امتحان سربلند بیرون آییم و روز مرگ ما آغاز سرور و شادمانی ما باشد».

آثارش عبارت‌اند از:

۱. نامه‌ها و ملاقات‌های امام حسین (با همکاری استاد نظری منفرد)

۲. ۴۰ حدیث در ۴۰ مجلس

۳. حنانه: ۷۲ مجلس

آن مرحوم در ۶۵ سالگی روز چهارشنبه ۲۰ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۱۰ شوال ۱۴۴۶ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز دوشنبه پس از تشییع باشکوه و نماز حضرت آیت‌الله سبحانی در گلزار علی بن جعفر (ع) به خاک سپرده شد.

استاد ذکاوتی قراگوزلو

استاد آقای علیرضا ذکاوتی قراگوزلو از محققان و فضیلائی نامی همدان بود. آن فقید سعید سال ۱۳۲۲ شمسی در همدان زاده شد و پس از تحصیلات دانشگاهی، به تألیف و تحقیق روی آورد. وی نقدهای بسیاری بر آثار کلاسیک ایران نوشت و تحقیق و ترجمه کرد و در هر دو رشته ادبیات ابداعی و ادبیات تحقیقی و نیز ترجمه از عربی به فارسی آثار متعددی را پدید آورد. وی جزء هیئت مؤلفان «دایرةالمعارف تشیع» بود و با «بنیاد دایرةالمعارف اسلامی» و «دانشنامه جهان اسلام» همکاری مداوم داشت و مقاله‌های بسیاری در حوزه فرهنگ و فلسفه و دین نگاشت. دواثر وی یعنی ترجمه تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری اثر آدام متز در سال ۱۳۶۳ و ترجمه کتاب نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام در سال ۱۳۸۵ کتاب سال شناخته شدند و او به دریافت جایزه نایل شد. وی در بیش از بیست کنگره و همایش علمی ملی مقاله ارائه کرد و عضو هیئت علمی آنها بود؛ همچنین داوری کتاب سال وزارت ارشاد اسلامی را به مدت ده سال بر عهده داشت. وی از آغاز تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی همدان در سال ۱۳۶۶ در آنجا تدریس می‌کرد و ضمن همکاری پژوهشی با دانشگاه بوعلی سینا، استاد مدعو تدریس ادبیات فارسی و عربی در دانشگاه علامه طباطبایی نیز بوده است. ذکاوتی در ادب فارسی و عربی، عرفان اسلامی، عقاید و مذاهب و تاریخ اجتماعی ایران بعد از اسلام، مطالعات پیوسته و گسترده داشت.

وی به دلیل چاپ مقالات متعدد در نقد کتاب در مجلات وزین کشور، سال ۱۳۷۷ با عنوان «منتقد نمونه» و سال ۱۳۸۵ با عنوان منتقد پیش‌کسوت موفق به دریافت جایزه شد. استاد دکتر حسن انصاری می‌نویسد: «در خبرها دیدم استاد علیرضا ذکاوتی قراگوزلو به دیار باقی شتافت. استاد و نویسنده و مترجمی پرکار که آثار ارزشمند و مفیدی هم از خود به یادگار گذاشت. گمان می‌کنم سال ۷۰ شمسی بود که دوستی ما شکل گرفت و تا زمانی که ایران بودم، این دوستی ادامه داشت؛ گاهی در تهران و گاهی هم در سفرهای مشترک برای کنفرانس‌هایی که هر دو دعوت شده بودیم و یا مقاله‌ای داشتیم. اما سال‌ها قبل از آن من از طریق نوشته‌های آن مرحوم در مجله معارف و یا کتاب‌ها و ترجمه‌هایش با او آشنا بودم. در ادب عربی دانش خوبی داشت و فارسی را هم بسیار روان می‌نوشت. تعدادی از کتاب‌ها و مقالات مفید را از عربی در حوزه مطالعات عربی و ادبی و فلسفی و تمدنی به فارسی ترجمه کرد و به‌ویژه درباره جاحظ و ابوحیان توحیدی نوشته‌های مفیدی منتشر کرد. از ویژگی‌های مرحوم ذکاوتی این بود که هر کتاب قدیم و یا جدیدی می‌خواند، فوایدش را خلاصه‌وار در مقاله‌ای ارائه می‌داد و به گزیده‌های ادبی پیشینان توجه زیادی داشت. از دیگر ویژگی‌های ممتاز شادروان ذکاوتی این بود که در حیطه دانش و

توانش می نوشت و هیچ گاه پا را فراتر از آن نمی گذاشت. به فلسفه و حکمت اسلامی علاقه مند بود و بر اساس نوشته های دانشمندانی مانند مرحوم آقا جلال آشتیانی گاهی مطالب و مقالاتی در این حوزه ها می نوشت. استاد ذکاوتی از طرق دانشگاهی و یا سنت منظم حوزوی با دانش های تاریخی و دینی و ادبی آشنا نشده بود و بیشتر آنچه می دانست و یا می نوشت، حاصل زحمات شخصی و مطالعات و یا بهره وری های شخصی از دانشیان زمان و اهل علم بود. به دیگر تعبیر واقعاً آدمی بود خود ساخته و به همین دلیل هم تا اندازه زیادی از نوعی حریت فکری برخوردار بود و به سادگی هم نمی شد او را در قالب های معمول اهل عصر طبقه بندی کرد. معیشتش هم از طریق دیگری بود. زمانی هم یکی دو مقاله ای برای مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی نوشت. رفیق شفیق شادروان پرویز اذکابی بود و عموماً این دو را با هم در مجالس و سفرها می دیدیم. با این وجود، مشی فکری و نیز شیوه نویسندگی اش با مرحوم اذکابی کاملاً متفاوت بود و شاید سلیقه او را نمی پسندید. با این وصف این مانع رفاقتشان نبود. استاد و دوست ما شادروان ذکاوتی حقیقتاً اهل علم بود و عاشق دانستن و خواندن و آموختن. روانش شاد».

آثارش عبارت اند از:

۱. قرآنیات
۲. عرفانیات
۳. جنبش نقطویه
۴. سیر تاریخی نقد ملاصدرا
۵. بازشناسی و نقد تصوف
۶. عصر خیام
۷. بدیع الزمان همدانی و مقامات نویسی
۸. تشیع و تصوف
۹. تاریخ ادبی عرب
۹. ترجمه: تمدن اسلامی در قرن چهارم و پنجم (آدام متز)
۱۰. ترجمه: نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام
۱۱. ترجمه: تلبیس ابلیس (ابن جوزی)
۱۲. ترجمه: سلوان المتاع
۱۳. تحریر و تلخیص: محبوب القلوب (فراهی)
۱۴. تصحیح و ساده نویسی: اسکندرنامه، منوچهرخان حکیم (۷ ج)

۱۵. تصحیح و ساده‌نویسی: رموز حمزه
۱۶. تصحیح و ساده‌نویسی: فرائدالسلوک (به نام: آئین رهروی)
۱۷. ابحاث عشره
۱۸. ترجمه برخی از شاهکارهای ادب عربی؛ از جمله مقامه‌هایی از بدیع‌الزمان همدانی، مقامات حریری، اشعاری از ابوالعلائی معری، قطعاتی از جاحظ و ابوحیان توحیدی
- آن مرحوم در ۸۲ سالگی روز چهارشنبه ۲۰ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۱۰ شوال ۱۴۴۶ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز جمعه پس از تشییع و نماز آیت‌الله حاج شیخ محمد عندلیب همدانی در قبرستان عمومی شهر به خاک سپرده شد.

دکتر کی منش

آقای دکتر عباس کی منش از استادان زبان و ادبیات فارسی بود. وی در تیرماه ۱۳۱۴ شمسی در انزلی زاده شد. پس از اتمام تحصیلات دانشگاهی خویش به تدریس زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های مختلف (و دو سال در دانشگاه لاهور و مدتی هم در دانشگاه هانکوک سئول) و تألیف و سرودن شعر (با تخلص مشکان گیلانی) پرداخت.

از آثار اوست:

۱. بزرگان ایران در ادوار نخستین اسلام
 ۲. زن در آئینه اسلام
 ۳. تأثیر قرآن و حدیث در آثار خاقانی
 ۴. تصویر خیال
 ۵. پرتو عرفان: شرح و تفسیر اصطلاحات عرفانی کلیات شمس
 ۶. موسیقی دیوان فرخی
- وی در ۸۰ سالگی روز جمعه ۲۲ فروردین ۱۴۰۴ شمسی (۱۲ شوال ۱۴۴۶ق) بدرود حیات گفت.

دکتر مدبری

دکتر محمود مدبری از استادان مشهور زبان و ادبیات فارسی بود. وی پانزدهم شهریور سال ۱۳۳۵ در تهران به دنیا آمد و پس از اخذ دیپلم و دکترای زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران (در ۱۳۷۵ش) به تدریس، تألیف، تصحیح متون کهن، همکاری با دایرةالمعارف دهخدا و بنیاد فرهنگ ایران پرداخت و آخرین سمت وی ریاست دانشکده ادبیات دانشگاه شهید باهنر کرمان بود. استادانش

در مراحل مختلف تحصیل وی آقایان سید جعفر شهیدی، سید محمد دبیرسیاقی، سید صادق گوهرین، حسین کریمان، دکتر فرزاد پور، غلامعلی رعدی آذرخشی، علی فاضل، شفیع کدکنی، مهدی محقق، سید حسن سادات ناصری، آذرتاش آذرنوش، فیروز حریری، تقی پورنامداریان، سیروس شمیسا، پرویز ناتل خانلری، دکتر جعفر شعار و دکتر محسن ابولقاسمی بودند.

محمود مدبری در کنار تدریس، به مطالعه، تحقیق، تألیف کتاب، مقاله و همچنین شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها پرداخت و گرایش او بیشتر در زمینه‌های ادبیات حماسی و شاهنامه، تصحیح متون ادبی فارسی، فرهنگ‌نویسی فارسی، تاریخ ادبیات ایران و سبک‌شناسی بود.

برخی از آثارش عبارت‌اند از:

۱. تصحیح: دیوان عماد فقیه کرمانی
۲. تصحیح: ترجمه قرآن ماهان
۳. تصحیح: حمله حیدری
۴. تصحیح: رباعیات عبدالرحمان جامی
۵. تصحیح: سرمه سلیمانی
۷. تصحیح: تراجم الاعاجم
۸. تصحیح: غازان نامه
۹. تصحیح: دیوان نجیب‌الدین جرفادقانی (گلیایگانی)
۱۰. تصحیح: دفتر دلگشا
۱۱. تصحیح: عجایب اللغة
۱۲. شاعران بی‌دیوان در قرون ۳ و ۴ و ۵ هجری
۱۳. فرهنگ لغات نثرهای فنی و مصنوع
۱۴. سال‌شمار ادبیات معاصر ایران
۱۵. فهرست حواشی و تعلیقات بر متون فارسی

وی در ۶۷ سالگی روز چهارشنبه ۲۲ فروردین ۱۴۰۳ شمسی (اول شوال ۱۴۴۵ ق) درگذشت.

استاد شاکری

استاد رمضانعلی شاکری از کتاب‌شناسان و مصلحان نامی بود. آن فقید سعید سال ۱۳۰۳ شمسی در قوچان به دنیا آمد. در نوجوانی با آیت‌الله آقاجانی قوچانی آشنا شد و تحت تأثیر شخصیت آن مرد بزرگ قرار گرفت و بدو دل بست و بعدها احیاگر آثار وی گردید. وی سال

۱۳۲۳ به مشهد آمد و در کارگزینی فرهنگ مشهد استخدام شد و در سال ۱۳۳۷ ضمن ادامه خدمت فرهنگی و کسب مدرک مدیریت عمومی، مسئولیت کتابخانه عمومی فرهنگ مشهد را عهده دار شد و به مدت هشت سال مسئول آن کتابخانه بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به دعوت تولیت آستان قدس رضوی، ابتدا مشاور اداری و از سال ۱۳۵۹ به سرپرستی کتابخانه آستان قدس رضوی منصوب شد و تا سال ۱۳۷۶ در این سمت بود. در همین سال، از طرف مرکز خراسان شناسی وابسته به آستان قدس، دعوت به همکاری شد و در طول خدمت در این سمت برای تحقیق و آموختن به برخی کشورهای عربی و اروپایی سفر کرد.

آثار (چاپی اش) عبارت اند از:

۱. فهرست کتب خطی کتابخانه عمومی فرهنگ و هنر مشهد
۲. گنج هزارساله، کتابخانه مرکز آستان قدس رضوی قبل و بعد از انقلاب
۳. مطالعه ای در احوال و آثار عارف ربانی حیدر آقا طباطبائی متخلص به معجزه
۴. مزاری در آغوش تاریخ؛ شرح حال آیت الله آقا نجفی قوچانی
۵. اترك نامه؛ تاریخ جامع قوچان
۶. انقلاب اسلامی مردم مشهد از آغاز تا استقرار جمهوری اسلامی
۷. تاریخچه کتابخانه عمومی فرهنگ و هنر مشهد در پنجاه سال
۸. پژوهشی در تاریخ و فرهنگ خراسان
۹. اصول مقدمات کتاب داری یا کتاب داری آسان
۱۰. واقفین عمده کتاب به کتابخانه های آستان قدس رضوی
۱۱. منابع و مآخذ تاریخ مشهد و طوس
۱۲. جغرافیای تاریخی قوچان
۱۳. یاران همیشه بهار
۱۴. تصحیح: سیاحت غرب یا سرنوشت ارواح بعد از مرگ (آقانجفی قوچانی)
۱۵. تصحیح: سیاحت شرق (همو)
۱۶. تصحیح: حیات الإسلام فی أحوال آیت الله الملك العلام (همو)
۱۷. تصحیح: سیاست نامه (همو)

وی در ۹۸ سالگی روز پنج شنبه ۲۳ تیرماه ۱۴۰۱ شمسی (۱۴ ذی الحجه ۱۴۴۳ق) درگذشت و پیکرش پس از تشییع و نماز آیت الله حاج سید محمد موسوی زنجانی در صحن آزادی حرم امام رضا (ع) به خاک سپرده شد.